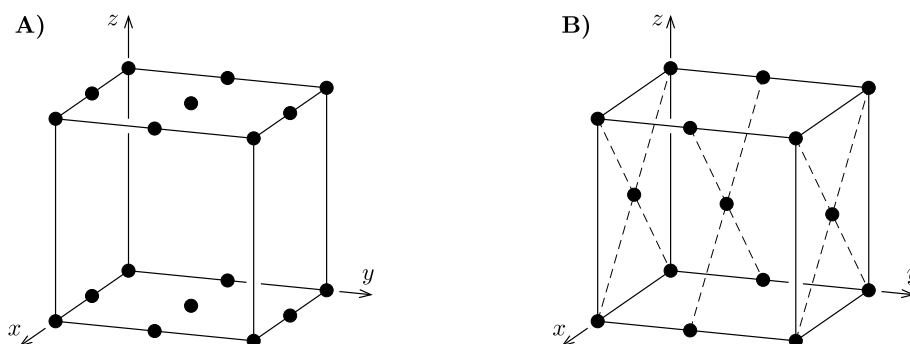

1. pótzárthelyi dolgozat

kondenzált anyagok fizikája gyakorlat

2015. december 21. (hétfő)

1. feladat (50 pont) Egy bizonyos, csupa egyforma **X** atomból álló anyagnak kétféle kristályos változata létezik. A két kristályszerkezet egy-egy elemi cellája látható az *ábrán*. A rajzon szereplő mindkét elemi cella oldaléle a hosszúságú. A kristályszerkezeteket röntgentsugárzásba eső, monokromatikus síkhullámmal sugározzuk be. Ebben a feladatban arra a kérdésre keressük a választ, hogy milyen lesz a kialakuló elhajlási kép szerkezete.

1.1. Határozzuk meg az **X** atomra vonatkozó atomszórási tényezőt a rajta szóródó röntgensugárzás hullámszámvektorának κ megváltozásának függvényében, ha az atom elektronfelhőjét q töltésű, r_0 sugarú, vékonyfalú gömbhéjnak tekintjük.

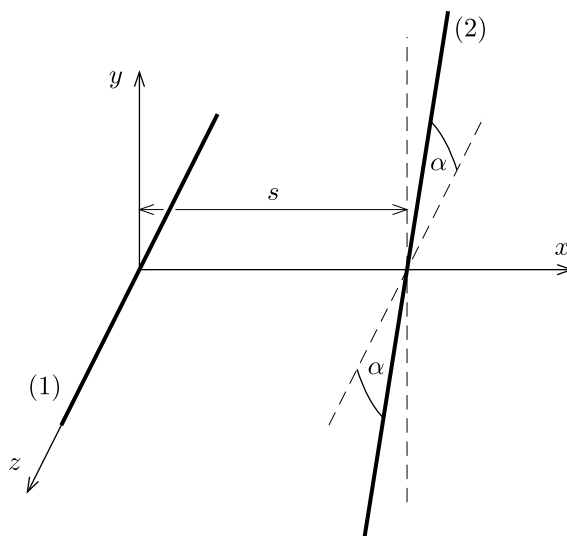
1.2. Hány atomból áll a bázis az **A)** és a **B)** esetben? Adjuk meg a bázist alkotó atomok helyvektorait az ábrán látható koordináta-rendszerben.

1.3. A röntgendiffrakciós maximumok irányait a köbös celláknál szokásos h, k, ℓ indexekkel jellemezhetjük. Töltsük ki az alábbi táblázatot a következőképpen:

- Ha egy adott irányban tökéletes kioltás történik, a megfelelő mezőbe tegyünk X-et.
- Ha egy adott irányban reflexió csúcsot tapasztalhatunk, a megfelelő mezőbe írjunk egy számot, amely megadja a diffrakciós maximum relatív intenzitását az adott kristályszerkezetenél tapasztalható legerősebb diffrakciós maximum intenzitásához képest.

N	hkl	A) rács	B) rács	N	hkl	A) rács	B) rács
1	100			8	220		
2	110			9	300, 221		
3	111			10	301		
4	200			11	311		
5	210			12	222		
6	211			13	320		
(7)	–			14	321		

2. feladat (35 pont) Egymástól s távolságra két hosszú, egyenes csavardiszlokáció helyezkedik el az ábrán látható módon. Az (1) diszlokáció a z tengelyen fekszik, Burgers-vektora $\mathbf{b}_1 = (0, 0, b)$; a (2) diszlokáció párhuzamos az y - z síkkal, és az x - z síkkal α szöget zár be, ennek Burgers-vektora $\mathbf{b}_2 = (0, b \sin \alpha, -b \cos \alpha)$, és irányvektora is ugyanilyen irányú.

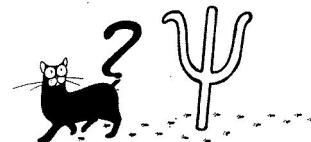
Mekkora legyen az α szög értéke, hogy a (2) diszlokációra ne hasson x irányú erő?

Használjuk fel, hogy a $\mathbf{b}_1 = (0, 0, b)$ Burgers-vektorú csavardiszlokáció esetén a feszültségtenzor nemzérus elemeit a következő összefüggés adja meg:

$$\sigma_{xz} = \sigma_{zx} = -\frac{\mu b}{2\pi} \frac{y}{x^2 + y^2},$$

$$\sigma_{yz} = \sigma_{zy} = \frac{\mu b}{2\pi} \frac{x}{x^2 + y^2}.$$

3. feladat (15 pont) Egy kristályrác primitív rácsvektorait egy derékszögű koordináta-rendszerben az $(1, 2, 1)$, $(0, 0, 2)$, $(1, 0, -1)$ számhármások reprezentálják, ahol mindent angströmben mérünk. Adjuk meg a reciprokrác primitív rácsvektorait reprezentáló számhármásokat Å^{-1} egységekben.

Jó munkát, kellemes ünnepeket! VM.